

Відгук офіційного опонента

Садовенко Світлани Миколаївни,

докторки культурології, професорки, професорки кафедри вокального мистецтва та кафедри режисури та акторської майстерності імені народної артистки України Лариси Хоролець Інституту сучасного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, заслуженого діяча мистецтв України на дисертаційне дослідження

Свирид Іванни Євгенівни

«Менеджмент спеціальних подій в культурно-дозвілєвій діяльності закладів клубного типу в Західній Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть: теорія і регіональна практика»,

подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 – «Культурологія» галузі знань 03 – Гуманітарні науки.

Сьогодні диктує нові умови функціонального призначення та змістовності культуротворчої діяльності закладів клубного типу, які, як осередки збереження, відродження й популяризації національних культурних традицій, цінностей, звичаїв, обрядів, сприяють розвитку міжкультурних комунікацій і є невід'ємною складовою соціокультурного, мистецького, культурно-освітнього, громадського життя різних регіонів України. Наявні досягнення, напрацювання в індустрії культурно-дозвілєвого простору, а також динамічні запровадження інтерактивних, видовищних, конкурсно-розважальних, соціально-культурних практик актуалізують необхідний для української культурології розгляд теоретичних і практичних аспектів менеджменту спеціальних подій в культурно-дозвілєвій діяльності закладів клубного типу, зокрема у Західній Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть. Відтак, тема дисертації *Свирид Іванни Євгенівни «Менеджмент спеціальних подій в культурно-дозвілєвій діяльності закладів клубного типу в Західній Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть: теорія і регіональна практика»* є нині особливо актуальною.

Згідно з поставленою метою в дисертації комплексно розкривається проблема менеджменту спеціальних подій в культурно-дозвілєвій діяльності закладів клубного типу, узагальнюються основні тенденції організації та закономірності розвитку культурно-дозвілєвої діяльності клубних закладів

Західної України кінця ХХ – початку ХХІ століття, представлено розроблені на матеріалах Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської областей рекомендації творчого використання в соціокультурній діяльності досвіду регіону.

У контексті поставлених дослідницьких завдань, які полягають, зокрема, у дослідженні теоретичних засад event-технологій в культурно-дозвіллевій діяльності закладів клубного типу; аналізі досвіду формування та збереження клубних закладів у Західній Україні кінця ХІХ – початку ХХІ століття й визначенні особливостей їх діяльності; встановленні періодизації становлення і розвитку клубних закладів, визначенні типології та класифікації клубних формувань; з'ясуванні основоположної ролі event-технологій як провідного виду діяльності клубних закладів західноукраїнського регіону України та виокремленні основних дієвих форм цієї діяльності (масові свята, концерти, розважальні шоу-програми, конкурси та фестивалі), в дисертації розв'язується важливе наукове завдання, яке полягає у розробці об'ємного, сучасного культурно-соціологічного бачення проблематики культурної, національної та професійної ідентичності, а також самоідентичності сучасного менеджера закладу клубного типу кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Методологічний конструкт дисертаційного дослідження Свирид Іванни Євгенівни став результативним для вибудовування авторської концепції і вдало поєднав всі змістовні частини та ланки дисертації.

Для реалізації дослідницького задуму в роботі проаналізовано й узагальнено теоретичні підходи щодо дослідження спеціальних подій та event-технологій в культурно-дозвіллевій діяльності закладів клубного типу як соціального інституту. Констатовано, що «спеціальні події є однією з основних форм як масового, так і індивідуального видів дозвілля, особливістю організації яких є креативний підхід, а також створення якісного, унікального продукту, що орієнтується на запити та інтереси певних груп та населення в цілому» (с. 28–29).

Дослідження події та event-технологій в культурно-дозвілєвій діяльності закладів клубного типу як соціального інституту дозволило авторці легітимізувати потребу впровадження інноваційних процесів у соціокультурній сфері, зокрема спеціальних подій та івент-технологій, в основу яких закладено соціальну творчість та креативну управлінську діяльність. Проявом новітньої форми авторкою вбачається івент, що «має не тільки відповідати вимогам сьогодення, але й передбачати перспективи подальшого розвитку культури» (с. 29). Івенти (*англ.* – «*event*»), наголошує здобувачка, як прояви новітньої форми, мають відповідати вимогам сьогодення та «передбачати перспективи подальшого розвитку культури» (с. 29). Зауважуючи, що креативність і мобільність є «основою інноваційних змін в соціокультурній сфері» (с. 31), а івент-технології є «втіленням творчих, унікальних соціокультурних практик в умовах сучасного стану розвитку культури» (с. 31), дисертантка доходить висновку, що «подієвий менеджмент є інструментом відкриття інноваційного потенціалу івенту, поєднуючи встановлені управлінські технології з сучасними засобами та формами діяльності у сфері культури» (с. 31), а «організація і управління подіями здійснюється менеджерами» (с. 32) соціокультурної діяльності, які вирішують масштабні переліки завдань для максимально високого результату від проведеного заходу.

Авторка, звертаючись до теорії інституційності (с. 38–39), теоретично обґрунтовує поняття «дозвілєва діяльність»/діяльність у сфері дозвілля (с. 39) (Розділ 1), аналізує теорію дозвілля (дозвілєзнавство) і висновує, що дозвілля пов'язане з певною сферою, де «люди діють як особистості», а «мати дозвілля – це те, що нам дозволено» (с. 41). Виходячи зі знаменитого трикутника Арістотеля – дозвілля, щастя, дозвілля, – здобувачка констатує, «якщо хочемо бути щасливими, потрібно навчитися проводити дозвілля, а проводити дозвілля потрібно так, щоб наповнювати своє життя, тоді воно буде вдалим» (с. 41). Ключем до цього вбачається дозвілля.

Вибудовуючи власну концептуальну систему через історичну ретроспективу становлення та розвитку клубних закладів на західноукраїнських землях кінця XIX–XX століть та констатацію реального стану, дослідниця пропонує їх авторську періодизацію (п'ять хронологічних відтинків, що різняться тенденціями, умовами, наслідками), типологію, уточнює класифікацію клубних формувань (за соціально-демографічними ознаками, за віком, за соціальним станом, за напрямками діяльності). На основі аналізу та узагальнення практичної діяльності закладів клубного типу в Західній Україні виокремлюються види клубних закладів (Розділ 2), визначаються актуальні проблеми їхньої діяльності, виводяться стратегічні перспективи системи функціонування клубних закладів культури Західної України. Здобувачка звертається до розгляду організації дозвілєвої діяльності, напрямів і видів діяльності в сучасних клубних закладах, піднімає актуальну й соціально важливу проблему вдосконалення якості і підходу щодо роботи менеджерів галузі культури, розкриває особливості проектного менеджменту та грантової діяльності у сфері культури (Розділ 3).

Зміст дисертації переконливо засвідчує ретельний і всебічний аналіз обраної проблематики, вихід на рівень вагомих теоретичних узагальнень і ґрунтовних висновків, серед яких – аргументація надзвичайно важливих трансформаційних процесів в культурі сучасної України, культурно-мистецьких практик, соціально-культурного проектування/проектного менеджменту. Методологічним ядром представленої дисертаційної розвідки постає культурологічна атрибуція event-технологій в культурно-дозвілєвій діяльності закладів клубного типу в Західній Україні кінця XX – початку XXI століть, регіональний принцип пізнання, системний підхід та практика управління. Маркером утвердження культурно-дозвілєвого простору сучасної України дослідниця виводить інтенсивний розвиток конкурсів і фестивалів з їх унікальними й неповторними особливостями. В дисертації підкреслюється, що «еволюція фестивалів та конкурсів, динаміка їх вдосконалення та становлення сформували поняття «фестивально-

конкурсний рух», яке нині тлумачиться як низка подій (івентів), що відбуваються «в контексті фестивалів чи конкурсів у певній часовій динаміці» (с. 57), тим самим підводячи до певного висновку, що «фестивально-конкурсний рух трансформує фестивалі та конкурси у якісно новий вимір вдосконалюючи форму, зміцнюючи їхні мистецькі та творчі спроможності, забезпечуючи рух до якісно вищого стану (с. 58). Ставлячи нове дослідницьке завдання щодо класифікації, функціональних ознак і відмінностей фестивального та конкурсного рухів, послуговуючись наявністю змагального складника та визначаючи цілі кожного, висновує, що український фестивально-конкурсний рух трансформується у фестивально-конкурсне дійство, що створює підґрунтя для тлумачення поняття «естрадно-вокальний фестиваль-конкурс».

Плідним аспектом представленого дисертаційного дослідження постає розроблена характеристика менеджера сучасного закладу культури та загострення проблеми щодо його підготовки в навчальних закладах (2.3.). Слушно зауважуючи на «відмінності української соціокультурної сфери від європейських та американських зразків і стандартів, що зумовлено культурними традиціями, соціально-економічним і технологічним розвитком суспільства» (с. 115), авторка звертає увагу на належну підготовку менеджерів соціокультурної діяльності у закладах вищої освіти, розкриває «найважливіші характеристики ідеального менеджера закладу культури» (с. 119), зауважуючи, що «менеджер – це <...> самоорганізована й дисциплінована людина, яка цінує свій час і вміє берегти чужий, володіє знаннями з тайм-менеджменту» (с. 119). Ключовими характеристиками проєктного менеджера цілком відповідно визначено лідерські якості, впевненість у собі та в тому, чим займається людина, «аналітичні здібності, самоорганізація та бажання братися до роботи» (с. 182), важливо «володіти знаннями із загального менеджменту та проєктної діяльності, розуміти специфіку креативних індустрій, вміти працювати з людьми та вести перемовини, бачити картину в цілому й аналізувати її» (с. 182). Менеджмент

в роботі визначається як «мистецтво управляти людьми, метою якого є забезпечення досягнення цілей засобами вироблення, прийняття та реалізації ефективних рішень з використання всіх доступних ресурсів закладу» (с. 120), де ресурсами закладу культури виступають люди, фінанси, обладнання і мистецький продукт, а стержнем менеджменту закладу культури клубного типу вбачається «ефективна взаємодія багатьох і різних людей як єдиного механізму» (с. 120). Висновується, що менеджмент сучасних управлінців закладів культури знаходиться «на етапі формування та пошуку ефективних методів для покращення своїх закладів, та їх більшої конкурентоспроможності» (с. 122).

Розроблені дослідницею методично-практичні рекомендації для застосування досвіду в клубній діяльності та проведений аналіз мережі клубних закладів Івано-Франківщини, Тернопільщини, Львівщини, їх кадровий склад, відомості про матеріально-технічну базу та фінансування у 2018–2022 роках тощо є необхідними в роботі методистів закладів культури, менеджерів, для проведення менеджменту спеціальних подій в культурно-дозвіллевій діяльності закладів клубного типу. Як зауважує авторка, «саме культурні проєкти допомагають нам не втратити віру у мирне майбутнє» (с. 184).

Зміст дисертації переконливо засвідчує, що І. Є. Свирид здійснила ретельний і всебічний аналіз обраної проблематики, вийшла на рівень теоретичних узагальнень і ґрунтовних висновків.

Не залишилися поза увагою серйозні події сьогодення. В дисертаційній роботі окремо зауважується на національно-патріотичному вихованні молодого покоління (на прикладі діяльності клубних закладів Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської областей), наголошується на співпраці клубних установ з громадсько-патріотичними організаціями, такими, як «Спілка офіцерів України», «Всеукраїнське об'єднання політичних в'язнів і репресованих», «Об'єднання ветеранів війни і Збройних Сил на демократичних засадах», з учасниками АТО/ООС та Революції

Гідності), молодіжними організаціями, церковними громадами різних конфесій, асоціацією ветеранів та інвалідів, музеями визвольної боротьби, Небесної Сотні та ін., а також на проведенні разом з місцевими органами влади циклів масових заходів, приурочених державним і релігійним святам, визначним подіям тощо.

Також в роботі зазначається, що у зв'язку з війною зруйновано чимало культурних пам'яток, закладів культури, втім у сільській місцевості, в окремих територіальних громадах, завдяки небайдужим і активним учасникам аматорських колективів відновлюються клубні заклади, і сільські мешканці продовжують систематично відвідувати репетиції і брати участь у культурно-мистецьких заходах. Провідним видом діяльності клубного закладу залишаються концерти (с. 153–154).

До важливих питань, що мають певну складність і вирішення яких не має простих відповідей, І. Є. Свирид відносить особливості проектного менеджменту та грантової діяльності у сфері культури, що є новим явищем порівняно з попередніми роками. Також в дослідженні констатується про онлайн-присутність, яка за часів COVID-19 була новацією, сьогодні вона вже бажана, а завтра стане обов'язковим елементом. «навіть якщо карантинні обмеження знімуть повністю, війна завершиться, звичка залишиться сформованою» (с. 180).

Вельми позитивним є впровадження результатів дослідження у Фаховому коледжі культури і мистецтв (м. Калуш) та у Навчально-методичному центрі культури і туризму Прикарпаття, про що свідчать довідки, представлені у додатках (с. 233–236). Додатки представляють великий пласт практичного значення дисертації і заслуговують на окреме відзначення.

У процесі аналізу дисертаційного дослідження Іванни Євгенівни Свирид виникли окремі міркування та зауваження, які потребують уточнення деяких аспектів розвідки та методів їх реалізації. Не применшуючи наукового та прикладного значення аналізованої роботи, висловимо деякі з них:

1. Добре продумана тактика, злагоджена командна робота над організацією і проведенням заходу передбачає вирішення масштабного переліку завдань, серед яких важливим є доцільно обраний формат, чергування або поєднання декількох форм проведення заходу, співзвучна цілям тематика, розроблена концепція тощо. Івент-менеджери, як зауважується в дослідженні, «повинні бути досить винахідливі і креативні, щоб не тільки запропонувати незвичайну ідею, а й зуміти зреалізувати її в обмежений бюджет і терміни» та ін. (с. 36). З тексту дисертації зрозуміло, що авторка роботи особисто зорганізовувала події/заходи/івенти, зокрема, як автор ідеї, менеджер проекту та режисер мистецької події зі встановлення Рекорду України (найдовший рушник, виготовлений технікою «фелтинг» з використанням орнаментів різних етнографічних груп (20 травня 2021 року)) (с. 188–189). В роботі чітко розкрито основні завдання означеної величної події, зокрема, прописано сім етапів для встановлення рекорду України, визначені Національним Реєстром, продемонстровано яскраві світлини з події тощо. На наш погляд, було б доцільним приділити більшої уваги також різновидам подій з можливостями монетизації, з продажем доступу, теоретична ревізія яких видається нам не зовсім завершеною.

2. В дисертації зазначається, що в західноукраїнському регіоні під час переформатування культурно-дозвілєвої діяльності закладів клубного типу і переведення їх на дистанційний режим, проводились відео-майстер-класи, онлайн-виставки, конкурси, у періоди послаблення карантину організовувались диско-вечори, вечори відпочинку, ігрові, конкурсно-розважальні програми на свіжому повітрі та інші цікаві заходи. Однак доволі обмежено подається інформація про івенти для дитячої аудиторії, зокрема, конкурсно-фестивальні заходи. На наш погляд, розгляд дитячої фестивальної активності, зокрема в період карантину, аналіз дитячих фестивалів як аксіологічних імпрез/перформативного дійства закладів клубного типу, розгляд менеджменту фестивалю як спеціальної події – однієї з основних форм масового і індивідуального видів дозвілля, – значно підсилило б

розкриття регіональних практик Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської областей в контексті розгляду фестивалю як дієвої форми діяльності сучасного клубного закладу та продукування національної та професійної ідентичності.

3. Структура і зміст роботи відповідають композиції та концепції дисертаційного тексту. Втім, очевидна відсутність висновків до розділів дисертації.

4. У роботі наявний прикрий повтор цитати авторів монографії «Культурно-дозвіллева сфера України: динаміка змін та перетворень» Ю. Ключко, В. Ковтун, Л. Троєльнікової та Н. Цимбалюк, яка подається двічі – на сторінках 48–49, а також на сторінці 86 дисертації.

5. На наше переконання, вельми актуальним стане видання монографії Свирид Іванни Євгенівни за темою дисертаційного дослідження, що надасть можливість зберегти цікаву інформацію, регіональний досвід і значно розширить подальші наукові пошуки.

Висловлені зауваження щодо окремих аспектів дослідження і побажання носять рекомендаційний характер і жодним чином не применшують цінності роботи, її наукової новизни, соціальної та теоретичної актуальності та оригінальності і не впливають на загальну позитивну оцінку запропонованої до захисту дисертаційної роботи.

Таким чином, дисертація Свирид Іванни Євгенівни «Менеджмент спеціальних подій в культурно-дозвіллевій діяльності закладів клубного типу в Західній Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть: теорія і регіональна практика» є актуальним, завершеним дослідженням, не порушує принципів академічної доброчесності, відповідає вимогам, що висуваються до подібного виду наукового пошуку. Текст дисертації за стилем і змістом повною мірою сприймається цілісно і завершено, а теоретичні та практичні результати дослідження відповідають поставленим завданням і мають достатньо переконливе методологічне підґрунтя.

Основні ідеї та положення роботи висвітлено у дванадцяти одноосібних публікаціях, три з яких надруковано в наукових фахових виданнях України, одна – у науковому зарубіжному виданні, вісім – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та інших виданнях, що є достатнім і відповідає чинним вимогам. Композиція роботи повністю відображає її об'єкт, предмет, наукову новизну, мету, завдання, висновки. Концептуальна виваженість роботи свідчить про належну теоретично-дослідницьку культуру дисертантки.

Дисертація має практичне значення.

Історіографія роботи демонструє високий рівень інформаційно-наукової культури її автора (182 найменування, з них 5 – іноземною мовою).

Дисертаційна робота Свирид Іванни Євгенівни «Менеджмент спеціальних подій в культурно-дозвіллевій діяльності закладів клубного типу в Західній Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть: теорія і регіональна практика» репрезентує завершене, актуальне для культурологічної науки дослідження, що містить новаторські ідеї, висновки і має істотне значення для галузі 03 «Гуманітарні науки». За своєю актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України у пп. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44», а її авторка, Свирид Іванна Євгенівна заслуговує на присудження ступеня докторки філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 034 «Культурологія».

Докторка культурології, професорка,
професорка кафедри вокального мистецтва
та кафедри режисури та акторської майстерності
імені народної артистки України Лариси Хоролець
Інституту сучасного мистецтва
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв,
заслужена діячка мистецтв України

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

Світлана САДОВЕНКО